

14. Ergashovna, Saidova Gavhar. "Modern Lesson Forms in Mathematics in Primary Schools." *European Journal of Life Safety and Stability* (2660-9630) 14 (2022): 106-109.

15. Ergashovna, Saidova Gavhar. "Development of creative thinking in mathematics lessons in primary grades." *ASIAN JOURNAL OF MULTIDIMENSIONAL RESEARCH* 10.5 (2021): 715-719.

16. Firuz Sulaymonovich Safarov, Ibrohimova Marg'iyona Isomiddin qizi. 3-sinfda "Sifat" so'z turkumini o'rgatishda so'zlarning birikuvchanligi ustida ishlash. *Journal Pedagogics* Vol. 2 No. 2 (2022). January. P. 266 – 274.

17. Феруз Сулаймонович Сафаров. Фонетический строй языка и взаимообусловленность национальной музыки. "Science and Education" Scientific Journal. ISSN 2181-0842 March 2022 / Volume 3, Issue 3. P. 1072 – 1085.

18. Нуруллаева, Сарвиноз Мажидовна. "ЗАМОНАВИЙ ЎЗБЕК ШЕЪРИЯТИДА ҚУШ КЎРИНИШИДАГИ МИФОЛОГИК ОБРАЗЛАР ТАСВИРИ ВА ТАЛҚИНИ." *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА* 3.4 (2020).

19. Muhammedovich Q. F., Muhammedovna Q. M. BOSHLANG'ICH SINFDADA ORTA ARIFMETIK SONNI TOPISHGA DOIR MASALALAR YECHISHGA O'RGATISH METODIKASI //BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMYIY JURNALI. – 2022. – T. 2. – №. 4. – S. 358-362.

20. Mukhammedovich K. F. Development Students' Thrift Skills in Solving of Tasks. – 2021.

21. Ҳайитов Ҳ. А. ЛЎЛИ НОМИ БИЛАН БОҒЛИҚ ЛАТИФАЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ //Интернаука. – 2021. – №. 17-4. – С. 51-52.

22. Hayitov H. A. QUSHLARGA IBRAT-HAZRATI XIZR! //Интернаука. – 2020. – №. 12-3. – С. 72-73.

XALQ MAQOLLARINI O'QISH ORQALI O'QUVCHILARDA MA'NAVIY-AXLOQIY BARKAMOLLIKNI SHAKLLANTIRISH

Z. Ibragimova

BuxDPI 2-kurs magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalq maqollarini o'qish orqali ma'naviy barkamolligini shakllantirish usullari haqida mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: xalq og'zaki ijodi, maqol, milliy mafkura, ma'naviyat, komil inson.

Har bir avlod oldida insoniyat yaratgan jamiyki boyliklarni-bilimlarni o'rganish, o'zlashtirish va rivojlantirish vazifasi turadi. Hayot taraqqiyoti va jamiyat rivojini shusiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Bu vazifani amalga oshirishning birdan – bir yo'li ta'lim standart tizimini tinmay takomillashtirish orqali yosh avlodni ilm – fan asoslari bilan chuqur qurollantirishdir. Zero, ilm olish yo'lidagi izlanish insonning e'tiqodi va dunyoqarashini shakllantiradi, ma'naviy– axloqiy kamolot sari yetaklaydi.

Maqol xalqning ko'p asr mobaynida ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotda to'plagan tajribalari, kuzatishlari asosida yuzaga kelgan ixcham chuqur mazmunga ega bo'lgan og'zaki ijod janrlaridan biridir. Maqol atamasi arabcha –qavlun-gapirmoq, aytmoq, bir xilda tushuniladigan ibora, ifodalar, asosan, maqol janrini tashkil etadi. Demak, maqol xalq ommasining muayyan voqea, hodisalar haqidagi xulosalari, hukmi va tavsiyalarini mujassamlashtirgan o'ziga xos badiiy shaklga ega bo'lgan ifoda va iboralardan iborat.

Maqol o'z tabiatiga ko'ra xalqaro janr hisoblanadi. Dunyoda o'z maqollariga ega bo'lmagan xalqning o'zi yo'q. Chunki har bir xalq hayotiy tajribalarini maqollar shaklida avlodlarga qoldiradi. Shuning uchun ham turli xalqlar og'zaki ijodida mazmun va shakl jihatidan bir-biriga yaqin hamda hamohang maqollar o'xshashliklar, umumiyliklar mavjud.

Maqol qator xususiyatlari bilan xalq og'zaki ijodining boshqa janrlaridan keskin farqlanib turadi. Chunki xalq doston va ertaklari, afsona va rivoyatlari, naql va latifalari voqelikni epik planda rang-barang obrazlarning xatti-harakati kechinmalari orqali aks ettirsa, maqollar voqealikni xalqning bevosita ana shu voqealik haqida xulosalar; hukmlari orqali aks ettiradi.

Maqollarda ibratli fikr aytiladi. Biroq har qanday ibratli fikr maqol bo'lavermaganidek, ibratli fikrning maqolga aylanishi uchun muayyan shartlar mavjud. Ana shunday shartlardan biri maqolga aylanuvchi ibratli fikr xalqning uzoq yillar mobaynidagi hayotiy tajribasiga

sinalgan bo'lishligidadir. Hayotiy tajribada sinalgan fikr esa kishini ishontira oladi. Ikkinchi sharti shuki, maqolda ifodalangan ibratli fikr alohida shaxslargagina emas, balki umuminsoniy xarakter kasb etishida ko'zga tashlanadi. Nihoyat, uchinchi sharti-ibratli, sinalgan umuminsoniy fikr ixcham, mukammal badiiy shaklga ega bo'lishi bilan belgilanadi. Manashuning uchun ham xalq maqollari juda ham sekinlik bilan yaratilish va unutilish xususiyatiga ega. Maqollardagi bu xususiyat jamiyatning iqtisodiy, siyosiy va madaniy strukturasi, bu strukturaning barqarorlik yoki beqarorlik darajasi bilan bog'liq holda amal qiladi.

Ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlar bilan shartlangan holda maqollar mazmunida turli darajada o'zgarishlar-torayish yoki kengayishlar yuz beradi. Mana shu faktning o'ziyoq maqolning jamiyat hayoti xalq turmushi bilan bevosita bog'lanishda ekanligini ko'rsatadi. Demak, maqollar xalq hayotini, uning o'tmishdagi iqtisodiy, siyosiy va madaniy turmush darajasini o'rganishda nodir manbalik vazifasini o'taydi. Darhaqiqat, maqollar turli ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarni, xalqning etik va estetik normalarini etiqodiy tasavvurlarini, maishiy turmushi va mehnat tarzini, sevgi va nafratni, orzu va intilishlarini obyektiv baholashda katta ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun ham rus yozuvchisi L.N.Tolstoy "Har bir maqolda men shu maqolni yaratgan xalq siymosini ko'raman" deb yozganida to'la haqli edi.

Maqol xalq hayoti, orzu-intilishlari va dunyoqarashini ko'p asrlik tajribalarida sinovdan o'tkazib aks ettirishi tufayli kundalik turmushimizda katta g'oyaviy tarbiyaviy rol o'ynaydi. Chunki, maqolda aks etgan voqea-hodisa yo keskin tasdiq etiladi, yo inkor qilinadi. Demak, har bir maqol kishiga izchil g'oyaviy yo'nalish beradi, undagi ideallarning yuksalishiga ko'mak beradi. Haqiqiy xalq maqolida mehnatkash omma manfaatlari, ideallari aks etar ekan, maqolga murojaat etgan har bir kishi o'z xalqi va vataniga ilk mehr bilan qarashga o'rganadi, adolat va ozodlik, mardlik va bahodirlik, insonparvarlik va do'stlik, tinchlik va mehnatsevarlikka intiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Afzalov M. O'zbek xalq ertaklari haqida. – Toshkent: Fan, 1964.
2. Afzalov M. Xalq ertaklarining tasnifi. – Toshkent: 1972.
3. Imomov K. O'zbek satirik ertaklari. – Toshkent: Fan, 1974. – 208 b.
4. Matchonov S., Shojalilov A., G'ulomova X., Sariyev Sh. Dolimov Z. "O'qish kitobi": 4-sinf uchun darslik. –Toshkent: "Yangiyo'l poligraf servis" 2013.
5. Mavlonova K. [va boshq.]. Ona tili va o'qish savodxonligi. 1-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun.– Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021. – 120 b.
6. Mavlonova K. [va boshq.]. Ona tili va o'qish savodxonligi. 2-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun.– Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021. – 120 b.
7. Avliyoqulov N.X. "Zamonaviy o'qitish texnologiyalari".- T., 2001
8. I.Azimova, K.Mavlonova, S.Quronov, Sh.Tursun. "Ona tili va o'qish savodxonligi". 1-sinf uchun darslik 1-2-qismlar. Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.
9. I.Azimova, K.Mavlonova, S.Quronov, Sh.Tursun. "Ona tili va o'qish savodxonligi". 2-sinf uchun darslik 1-2-qismlar. Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.
10. I.Azimova, K.Mavlonova, S.Quronov, Sh.Tursun, Zeboxon Ro'zmetov. "Ona tili va o'qish savodxonligi". 3-sinf uchun darslik 1-2-qismlar. Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2022.
11. M.Umarova, X.Xamrakulova, R.Tojiboyeva. "O'qish", 3-sinf uchun darslik, Toshkent, "O'qituvchi" nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2019.
12. S.Matchonov, A.Shojalilov, X.G'ulomova, Sh.Sariyev, Z.Dolimov. "O'qish", 4-sinf uchun darslik, Toshkent, "Yangiyo'l poligraf servis" nashriyoti, 2020.
13. Safarov Firuz Sulaymonovich, Istamova Shohida Maqsudovna. Types of lexical meanings. Journal of Critical Reviews. Vol 7, Issue 6, 2020. P. 481– 484.
14. Safarov Firuz Sulaymonovich. The Representation of the Reportedspeech Through. European journal of life safety and stability (EJLSS). ISSN 2660-9630. Volume 15, 2022, P. 21 – 26.
15. Firuz Safarov, Nodira Xudoyberdiyeva, Nilufar Xolmurodova. O'qish darslarida o'quvchilar nutqini o'stirish imkoniyatlari. Journal Pedagog Vol. 2 No. 2 (2022). January. P. 275 – 277.
16. Firuz Sulaymonovich Safarov, Ibrohimova Marg'iyona Isomiddin qizi. 3-sinfda "Sifat" so'z turkumini o'rgatishda so'zlarning birikuvchanligi ustida ishlash. Journal Pedagog Vol. 2 No. 2 (2022). January. P. 266 – 274.
17. Феруз Сулаймонович Сафаров. Фонетический строй языка и взаимообусловленность национальной музыки. "Science and Education" Scientific Journal. ISSN 2181-0842 March 2022 / Volume 3, Issue 3. P. 1072 – 1085.
18. Safarov Firuz Sulaymonovich. Elementary School Dictionary Activation Methods.European

BOSHLANG'ICH TA'LIM JARAYONIDA O'QUVCHILARNING MUSTAQIL ISHLARIGA QO'YILADIGAN TALABLAR

Ilyasova Dilshoda Akmal qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti 1-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: Masharipova Umida Abduvoxidovna

PhD, BTOO'M kafedrası dotsenti, TDPU

Annotatsiya: ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun mustaqil ishlarini tashkil qilishning ahamiyati va dolzarbligi, ularni olib borish tartiblari nazariy jihatdan yoritib berilgan. Mustaqil ishlash tizimining asosiy didaktik vazifalarini – o'quvchilarning chuqur va mustahkam bilimlarini o'zlashtirishi, mustaqil bilim olish, ularni qo'llash qobiliyatini shakllantirish usullari xususida to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: mustaqil ishlar, topshiriqlar, ijod, bilim, qobiliyat.

Rivojlanib borayotgan davlatimizning bugungi kunda barcha sohalarda xalqaro standartlarga tayangan holda tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur olib borilayotgan islohotlar ta'lim tizimini ham chetlab o'tmaganligi darsliklarning ketma-ket tarzda o'zgartirilishida ham ko'rinadi. Ayniqsa, ta'lim tizimini rivojlantirishning asosiy bosqichi bo'lgan boshlang'ich sinf darsliklarining xalqaro standartlarga javob beradigan tarzda o'zgartirilishini "Ona tili va o'qish savodxonligi" fanining "Ona tili" va "o'qish" fanlari negizidan olingan holda tayyorlanishi buning yaqqol asosidir. Yangi joriy qilingan darslikavvalgilaridan katta farq bilan ajralib turadi. Yangi darsliklar ishlab chiqilgani sari ta'limga oid bo'lgan hujjatlar ham o'zgarib bormoqda.

Aynan mustaqil ish aqliy mehnatning yuqori madaniyatini rivojlantirish, bu nafaqat o'qish, kitob o'rganish, yozuvlarni yuritish texnikasini, balki, birinchi navbarda, mustaqil faoliyatga bo'lgan ehtiyojni, masalaning mohiyatini chuqur o'rganish istagini o'z ichiga oladi. Bunday ish jarayonida maktab o'quvchilarining individual qobiliyatlari, moyilliklari va qiziqishlari to'liq namoyon bo'ladi, fakt va hodisalarni tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi, mustaqil fikrlashni o'rgatadi, bu esa ijodiy rivojlanishga va ularni yaratishga olib keladi.

Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi ta'limining mazmuni va o'quvchilar bilimiga qo'yiladigan talablarda "Boshlang'ich ta'lim bolaning mantiqiy tafakkur qilish salohiyatini, aqliy rivojlanishini, dunyoqarashini, kommunikativ savodxonligini va o'z-o'zini anglash salohiyatini moddiy borliq go'zallilarini his eta olishga, go'zallik va nafosatdan zavqlana olishga, milliy urf-odatlarini o'ziga singdirishga va ardoqlashga, ularga rioya qilishga o'rgatadi",- deb ta'kidlanadi.

O'quvchilarni mustaqil faoliyatga o'rgatishda quyidagilarga amal qilish lozim:

- berilgan har bir topshiriq o'quvchilarning yosh xususiyatlariga va imkoniyatlariga mos bo'lishi hamda qiziqish uyg'ota olishi;
- mustaqil ish topshiriqlari soddadan murakkabga qarab yo'naltirishi va eng muhimi o'quvchiga tushunarli bo'lishi lozim;
- mustaqil ishni bajarishda o'quvchilarda o'ziga ishonch hissi uyg'otish, topshiriqni bajarishga kirishishda o'zlarida qat'iyat va dadillik sezishi;
- mustaqil bajaradigan topshiriqlar individual tarzda amalga oshirilishi (hamma o'quvchi uchun bir xil topshiriq berish – mustaqil faoliyat emasligini eslatamiz), albatta bunda bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchiga e'tibor berish kerak;
- topshiriqlar turini almashtirib turishga alohida ahamiyat berish lozim, chunki